

فهرست مطالب

۳۱	یادداشت
۷۶-۳۳	مکاتبات سال ۱۲۶۸ هجری قمری
۳۳	از جانب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۶/۲۳ هق]
۳۴	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۳۶۸/۷/۱۱]
۳۵	از صدراعظم به نواب نصره الدوله [۱۲۶۸/۷/۹]
۳۵	از کارهای میرزا آقاخان نوری صدراعظم در اوایل صدارت
۳۶	از صدراعظم به محمد خان مصلحت‌گزار اسلامبول [۱۲۶۸/۷/۱۴]
۳۷	از صدراعظم به میرزا شفیع خان مصلحت‌گزار لندن [۱۲۶۸/۷/۱۵]
۳۸	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۷/۱۷]
۴۰	سواد کاغذ جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۷/۱۹]
۴۲	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۷/۲۰]
۴۴	سواد کاغذ جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۷/۲۲]
۴۵	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۷/۲۳]
۴۶	از وزیر مختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۷/۲۵]
۴۷	سواد کاغذ مقرب الخاقان دبیر مهمام خارجه [۱۲۶۸/۷/۲۶]
۴۸	از جانب صدراعظم به جناب وزیرمختار [۱۲۶۸/۷/۲۶]
۴۸	سواد کاغذ مقرب الخاقان میرزا سعید خان دبیر مهمام خارجه به جناب وزیرمختار [۱۲۶۸/۷/۲۸]
۴۹	سواد کاغذ جناب صدراعظم به شفیع خان مصلحت‌گزار لندن [سلخ/۱۲۶۸/۷]
۵۰	از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیر مهمام خارجه [اواخر/۱۲۶۸/۷]
۵۱	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۸/۱۹]
۵۲	سواد کاغذ جناب صدراعظم

- ۵۲..... به وزرای مختار دولتین فخمین انگلیس و روس [۱۲۶۸/۸/۲۷]
- ۵۳..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۹/۲]
- ۵۴..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۹/۲]
- ۵۴..... از صدراعظم به میرزا شفیع خان مصلحت‌گزار لندن [۱۲۶۸/۹/۱۶]
- ۵۶..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۹]
- ۵۷..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۹]
- ۵۸..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۹]
- ۵۸..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۹]
- ۵۹..... از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۱/۱۰]
- ۵۹..... از جانب جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۱/۱۲]
- ۶۰..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۱۹]
- ۶۱..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۱۹]
- ۶۱..... از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۱/۴]
- ۶۲..... از جانب جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار [۱۲۶۸/۱۱/۱۹]
- ۶۵..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۱/۲۲]
- ۶۶..... سواد کاغذ جناب صدراعظم به جنابان وزراء مختار [؟ و ۱۲۶۸/۱۱/۲۴]
- ۶۹..... از وزیر مختار انگلیس به دبیر مهمام خارجه [۱۲۶۸/۱۱/۲۷]
- ۷۰..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۱۲/۶]
- ۷۰..... از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۲/۷]
- ۷۱..... از وزیرمختار انگلیس به دبیرمهمام خارجه [۱۲۶۸/۱۲/۹]
- ۷۱..... به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۲/۱۰]
- ۷۱..... از میرزا سعید خان دبیرمهمام خارجه به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۱۲/۲۳]
- ۷۲..... از وزیرمختار انگلیس به دبیرمهمام خارجه میرزا سعید خان [۱۲۶۸/۱۲/۲۳]
- ۷۳..... از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیرمهمام خارجه [۱۲۶۸/۱۲/۲۴]
- ۷۳..... سواد فرمان همایون به امیر دوست محمد خان سردار کابل [۱۲۶۸/۱۲/۴]
- ۷۴..... سواد فرمان همایون به افتخار کهندل خان سردار قندهار [۱۲۶۸/۱۲/۴]

مکاتبات سال ۱۲۶۹ هجری قمری..... ۲۰۲-۷۷

- ۷۷..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۵]
- ۷۷..... از صدراعظم به وزیرمختار [۱۲۶۹/۱/۵]
- ۷۸..... از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۵]

۷۸	تذکره و... [۱۲۶۹/۱/۷]
۷۹	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۱۳]
۸۰	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [بعد از ۱۲۶۹/۱/۱۳]
۸۰	سواد کاغذ جناب صدراعظم به مقرب الخاقان شفیع خان وزیر مقیم متوقف لندن
۸۲	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۱۹]
۸۲	از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیرمهام خارجه [۱۲۶۹/۱/۱۹]
۸۳	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۲۲]
۸۳	سواد کاغذ جناب صدراعظم به مقرب الخاقان شفیع خان وزیر مقیم لندن
۸۷	از وزیر مختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۲۴]
۸۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۱/۲۹]
۸۸	سواد کاغذ جناب صدراعظم به مقرب الخاقان شفیع خان وزیر مقیم متوقف لندن
۹۱	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۲/۷]
۹۱	از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیرمهام خارجه [۱۲۶۹/۲/۸یا۷]
۹۱	به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۹/۱/۱۸ ... و ۱۲۶۹/۲/۸]
۹۴	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۲/۹]
۹۴	از صدراعظم به میرزا خان مصلحت‌گزار در لندن [۱۲۶۹/۲/۱۰]
۹۶	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۲/۱۵]
۹۶	از وزیرمختار به میرزا سعید خان دبیرمهام خارجه [۱۲۶۹/۲/۱۶]
۹۷	از دبیرمهام خارجه، میرزا سعید خان، به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۹/۲/۱۷]
۹۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۲/۱۷]
۹۸	به وزرای مختار (ظاهراً روس و انگلیس) و ایلچی کبیر عثمانی [۱۲۶۹/۲/؟]
۱۰۰	از شیل صاحب وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۳/۶]
۱۰۱	ترجمهٔ مراسلهٔ لارڈ ملمزبری وزیر دول خارجه به جناب وزیرمختار انگلیس (شیل)
۱۰۳	از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیرمهام خارجه [۱۲۶۹/۳/۹]
۱۰۳	از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان دبیرمهام خارجه [۱۲۶۹/۳/۱۱]
۱۰۴	از جانب مقرب الخاقان دبیرمهام خارجه به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۹/۳/؟]
۱۰۵	از جانب مقرب الخاقان دبیرمهام خارجه به جناب وزیرمختار [۱۲۶۹/۳/۱۲]
۱۰۶	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۳/۱۹]
۱۰۶	از وزیرمختار انگلیس به دبیرمهام خارجه میرزا سعیدخان [۱۲۶۹/۳/۲۲]
۱۰۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۳/۲۶]
۱۰۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۳/۲۸]

- از جانب صدراعظم به احمد وفق افندی ایلچی کبیر عثمانی و وزرای مختار [۱۲۶۹/۴/۳]..... ۱۰۹
- از جانب صدراعظم به جناب وزیرمختار [۳ و ۹ و ۱۳/۴/۱۲۶۹]..... ۱۱۰
- از جانب جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار..... ۱۱۳
- سواد کاغذ جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار..... ۱۱۴
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۴/۱۲۶۹]..... ۱۱۶
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۴/۱۲۶۹]..... ۱۱۶
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۵/۱۲۶۹]..... ۱۱۶
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۴/۶/۱۲۶۹]..... ۱۱۷
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۷/۱۲۶۹]..... ۱۱۷
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۷/۱۲۶۹]..... ۱۱۸
- از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۴/۸/۱۲۶۹]..... ۱۱۸
- از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان وزیر دول خارجه [۴/۸/۱۲۶۹]..... ۱۱۹
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۹/۱۲۶۹]..... ۱۱۹
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۱۲/۱۲۶۹]..... ۱۱۹
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۱۵/۱۲۶۹]..... ۱۲۱
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۱۶/۱۲۶۹]..... ۱۲۱
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۴/۱۹/۱۲۶۹]..... ۱۲۲
- از وزیرمختار به صدراعظم [۴/۲۰/۱۲۶۹]..... ۱۲۴
- از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه..... ۱۲۴
- از جانب جناب وزیر دول خارجه به جناب وزیرمختار انگلیس [۴/۲۱/۱۲۶۹]..... ۱۲۵
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۴/۲۴/۱۲۶۹]..... ۱۲۵
- از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۲۴ تا ۲۷/۴/۱۲۶۹]..... ۱۲۶
- از وزیرمختار [انگلیس] به صدراعظم [۴/۲۷/۱۲۶۹]..... ۱۲۶
- بهبانه‌گیری‌های سفارت انگلیس [۴/؟/۱۲۶۹]..... ۱۲۸
- سواد رقعۀ دوستانۀ جناب وزیر اول خارجه به جناب وزیرمختار انگلیس..... ۱۲۸
- از وزیرمختار انگلیس به میرزا سعید خان وزیر دول خارجه [۴/۲۹/۱۲۶۹]..... ۱۲۹
- نامۀ وزیر خارجه به وزیرمختار انگلیس [بعد از نامه‌های ربیع‌الثانی ۱۲۶۹]..... ۱۳۲
- از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۵/۱/۱۲۶۹]..... ۱۳۲
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۵/۱/۱۲۶۹]..... ۱۳۳
- از جانب جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار [۵/۲/۱۲۶۹]..... ۱۳۴
- از جانب جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار [انگلیس] [۵/۳/۱۲۶۹]..... ۱۳۵

۱۳۶	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۵/۴]
۱۳۷	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۹/۵/۶]
۱۳۷	سواد کاغذ جنابان وزرای مختار به جناب صدراعظم [۱۲۶۹/۵/۶]
۱۳۸	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۵/۷]
۱۳۹	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۵/۱۰]
۱۳۹	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۹/۵/۱۱]
۱۴۰	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۹/۵/۱۸]
۱۴۰	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۶/۱۳]
۱۴۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۶/۲۰]
۱۴۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۶/۲۰]
۱۴۳	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۶/۲۰]
۱۴۴	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۶/۲۰]
۱۴۴	سواد کاغذ جناب صدراعظم به عالی‌جاه طامسن صاحب
۱۴۵	از صدراعظم به عالی‌جاه طامسن صاحب [۱۲۶۹/۶/۲۸]
۱۴۶	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۶/۲۸]
۱۴۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱]
۱۴۸	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۱]
۱۴۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۲]
۱۴۹	از جناب جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۹]
۱۵۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱۰]
۱۵۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱۰]
۱۵۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱۰]
۱۵۲	از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۱۰]
۱۵۳	از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۱۰]
۱۵۴	از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۱۱]
۱۵۵	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱۱]
۱۵۵	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۷/۱۳]
۱۵۶	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۷/۴]
۱۵۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۸/۸]
۱۵۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۸/۸]
۱۵۸	از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۸/۹]

- ۱۵۸..... از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۹/۵]
- ۱۵۹..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۶]
- ۱۶۰..... از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۷]
- ۱۶۱..... سواد کاغذ جناب وزیر دول خارجه به عالی‌جاه طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۷]
- ۱۶۲..... از جناب صدراعظم به عالی‌جاه طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۷]
- ۱۶۳..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۸]
- ۱۶۴..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۸]
- ۱۶۴..... سواد کاغذ جناب صدراعظم به عالی‌جاه طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۸]
- ۱۶۵..... از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۹/۸]
- ۱۶۶..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۹]
- ۱۶۸..... از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۱۳]
- ۱۶۸..... از جناب صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دافر انگلیس [۱۲۶۹/۹/۱۳]
- ۱۶۹..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۱۴]
- ۱۷۰..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۱۴]
- ۱۷۰..... از صدراعظم به سفرای دولتین [انگلیس و روس] [۱۲۶۹/۹/۱۴]
- ۱۷۳..... از صدراعظم به میرزا احمد خان مصلحت‌گزار اسلامبول [۱۲۶۹/۹/۱۵]
- ۱۷۳..... از طامسن صاحب به صدراعظم [اواخر شوال یا اواسط رمضان ۱۲۶۹]
- ۱۷۴..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۱۷]
- ۱۷۵..... از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۲۰]
- ۱۷۶..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۱]
- ۱۷۷..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۱]
- ۱۷۸..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۱]
- ۱۷۹..... از جناب صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دافر انگلیس [۱۲۶۹/۹/۲۲]
- ۱۸۲..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۲]
- ۱۸۲..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۵]
- ۱۸۳..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۵]
- ۱۸۳..... از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۹/۲۷]
- ۱۸۴..... از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۹/۲۷]
- ۱۸۵..... از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۱۰/۲]
- ۱۸۶..... از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۱۱/۲]
- ۱۸۷..... از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۱۱/۱۰]

۱۸۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۱/۱۴]
۱۸۸	بدهی منوچهر خان معتمد الدوله و مأموریت میرزا حسین خان در بمبئی
۱۸۸	از صدراعظم به عالی‌جاه چراغعلی خان نایب‌الحکومه اصفهان [۱۲۶۹/۱۱/۱۵]
۱۹۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۱/۱۷]
۱۹۰	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۱۱/۱۸]
۱۹۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۱/۱۹]
۱۹۱	سواد کاغذ طامسن صاحب به جناب سعید خان حکمران هرات
۱۹۲	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۱۱/؟]
۱۹۳	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۱/۱۹]
۱۹۵	از طامسن صاحب به مقرّب الخاقان میرزا موسی [اواخر/۱۱/۱۲۶۹]
۱۹۵	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۲/۲]
۱۹۶	از طامسن صاحب به میرزا موسی [۱۲۶۹/۱۲/۳]
۱۹۶	از طامسن صاحب، شارژ دفر دولت انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۱۲/۴]
۱۹۷	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۶۹/۱۲/۱۱]
۱۹۹	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۶۹/۱۲/۱۲]
۲۰۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۲/۱۲]
۲۰۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۲/۱۴]
۲۰۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۶۹/۱۲/۱۶]
۲۹۰-۲۰۳	مکاتبات سال ۱۲۷۰ هجری قمری
۲۰۳	از وزیر خارجه به شارژ دفر انگلیس [بی‌تا]
۲۰۳	از صدراعظم به میرزا احمد خان مصلحت‌گزار مقیم اسلامبول [۱۲۷۰/۱/۱]
۲۰۵	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۳]
۲۰۵	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۱]
۲۰۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۱]
۲۰۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۲]
۲۰۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۲]
۲۱۰	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۳]
۲۱۲	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۳]
۲۱۴	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۳]
۲۱۵	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۴]

- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۵]..... ۲۱۵
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۶]..... ۲۱۷
- سوادنوشته میرزا فضل الله..... ۲۱۷
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۶]..... ۲۱۷
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۶]..... ۲۲۰
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۱۸]..... ۲۲۱
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱/۱۹]..... ۲۲۲
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۲۱]..... ۲۲۳
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۲۳]..... ۲۲۴
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۲۹]..... ۲۲۵
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱/۲۹]..... ۲۲۶
- ضمیمه کاغذ صدراعظم مورخ ۱۲۷۰/۱/۲۹..... ۲۲۷
- سواد کاغذ سید محمد خان حاکم هرات به عالی جاه طامسن صاحب..... ۲۲۷
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۲/۳]..... ۲۲۸
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۲/۳]..... ۲۲۸
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۲/۴]..... ۲۲۹
- سواد دستخط همایون..... ۲۳۰
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۲/۱۳]..... ۲۳۱
- سواد رقعۀ وزیر دول خارجه به طامسن صاحب بعد از ترک مروده [۱۲۷۰/۲/۱۴]..... ۲۳۳
- سواد مراسله طامسن صاحب به صدراعظم بعد از عود مروده [م ۱۸۵۳/۱۱/۲۴]..... ۲۳۳
- سواد کاغذ جناب صدراعظم به عالی جاه طامسن بعد از عود مروده [۱۲۷۰/۲/۲۱]..... ۲۳۴
- از صدراعظم به حاجی میرزا احمد خان مصلحت گزار اسلامبول [۱۲۷۰/۲/۲۱]..... ۲۳۴
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۳/۷]..... ۲۳۵
- سواد کاغذ وزیر دول خارجه به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۳/۸]..... ۲۳۶
- از جناب صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۳/۸]..... ۲۳۶
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۳/۱۱]..... ۲۳۷
- مراسله جناب صدراعظم به عالی جاه طامسن صاحب [۱۲۷۰/۳/۱۲]..... ۲۳۸
- از صدراعظم به طامسن صاحب [پس از ۱۲۷۰/۳/۱۲]..... ۲۳۹
- امتیازات قونسول ها..... ۲۴۰
- از طامسون صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۳/۱۴]..... ۲۴۰
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۳/۱۶]..... ۲۴۲

۲۴۳	از طامسن صاحب به صدراعظم [اواسط ۱۲۷۰/۹۳]
۲۴۳	تجدید رابطه راجع به روابط کنسولی و تجاری از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۴/۲]
۲۴۴	امتیازات کنسول‌ها: از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۴/۹]
۲۴۶	مسودهٔ تصریح‌نامه
۲۴۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۵/۱]
۲۴۸	نامهٔ صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۵/۳]
۲۴۸	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دَفر انگلیس [۱۲۷۰/۵/۶]
۲۴۹	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۵/۸]
۲۵۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۵/۱۰]
۲۵۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۵/۱۱]
۲۵۲	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۵/۱۱]
۲۵۴	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۵/۱۶]
۲۵۴	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۵/۱۹]
۲۵۵	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۵/۲۰]
۲۵۶	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۶/۴]
۲۵۷	مضمون کاغذ وزیر دول خارجهٔ انگلیس به ایلچی کبیر انگلیس مقیم اسلامبول [۱۲۷۰/۶/۱۷]
۲۵۹	از وزیر دول خارجه به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۶/۲۵ یا ۲۵]
۲۵۹	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دَفر انگلیس [۱۲۷۰/۶/۲۹]
۲۶۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۷/۵]
۲۶۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۷/۶]
۲۶۱	تقاضای تغییر قرارداد کنسولی و تجاری از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۷/۷]
۲۶۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۷/۱۰]
۲۶۳	سواد دستخط همایون [۱۲۷۰/۷/۹۱۰]
۲۶۳	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۷/۲۱]
۲۶۳	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۷/۲۴]
۲۶۴	دستخط همایون [۱۲۷۰/۷/۹۲۴]
۲۶۴	سواد کاغذ وزیر دول خارجه به طامسن صاحب شارژ دَفر انگلیس [۱۲۷۰/۷/۲۵]
۲۶۵	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دَفر انگلیس [۱۲۷۰/۷/۲۵]
۲۶۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۷/۲۶]
۲۶۶	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دَفر انگلیس [۱۲۷۰/۷/۲۶]
۲۶۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۸/۳]

- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۸/۵] ۲۷۰
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۸/۱۳] ۲۷۰
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۸/۱۶] ۲۷۱
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۸/۲۵] ۲۷۲
- از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [اواخر ۱۲۷۰/۸] ۲۷۳
- از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۸/۲۰] ۲۷۳
- از وزیر دول خارجه به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۹/۲۳] ۲۷۴
- از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۱۰/۳] ۲۷۴
- دستخط همایون [۱۲۷۰/۱۰/۴] ۲۷۵
- از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۱۰/۳] ۲۷۵
- از وزیر دول خارجه به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱۰/۹] ۲۷۶
- سواد کاغذ آیت صاحب (قونسول انگلیس) به وزیر خارجه [۱۲۷۰/۱۰/۹۱۰] ۲۷۷
- از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۰/۱۰/۱۰] ۲۷۸
- از جانب وزیر دول خارجه در جواب طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱۰/۲۳] ۲۷۸
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۱/۱۰] ۲۷۹
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۱۱/۱۸] ۲۸۰
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۱/۱۹] ۲۸۱
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۱/۲۹] ۲۸۲
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۲/۶] ۲۸۳
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۱۲/۷] ۲۸۳
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۲/۷] ۲۸۴
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۱۲/۱۰] ۲۸۴
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۰/۱۲/۱۰] ۲۸۵
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۲/۱۱] ۲۸۶
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۱۲/۱۲] ۲۸۷
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۰/۱۲/۱۲] ۲۸۷
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۰/۱۲/۲۹] ۲۸۸

مکاتبات سال ۱۲۷۱ هجری قمری ۲۹۱-۴۴۴

- وراث معتمدالدوله: از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۱/۱۱] ۲۹۱
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۱/۱۸] ۲۹۱

۲۹۳	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۱/۱۸]
۲۹۴	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۱/۱۹]
۲۹۵	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۱/۲۱]
۲۹۶	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۱/۲۹]
۲۹۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۲/۳]
۲۹۹	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۱/۲/۵]
۲۹۹	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۲/۶]
۳۰۱	از طامسن صاحب به وزیر اول خارجه [۱۲۷۱/۲/۶]
۳۰۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۲/۶]
۳۰۲	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۱/۲/۷]
۳۰۳	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۲/۸]
۳۰۳	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۲/۱۷]
۳۰۴	از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۱/۲/۲۳]
۳۰۴	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۳]
۳۰۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۷]
۳۰۶	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۷]
۳۰۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۸]
۳۰۸	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۹]
۳۱۰	دستخط همایون
۳۱۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۱۰]
۳۱۰	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۱۰]
۳۱۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۱۱]
۳۱۱	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۱۱]
۳۱۲	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۴]
۳۱۳	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۱۱]
۳۱۴	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۱۲]
۳۱۵	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۲۰ و ۱۸]
۳۱۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۲۱]
۳۱۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۲۲]
۳۱۸	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۳/۲۳]
۳۱۹	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۲۳]

- از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۳/۲۳] ۳۱۹
 نامه سفارت انگلیس و حمایت از معتمدالدوله فرهاد میرزا
- که به میرزا آقاخان نوری صدراعظم ایران نوشته شده است [۱۲۷۱/۳/۲۶] ۳۲۱
 جواب میرزا آقاخان نوری، صدراعظم ایران به نامه سفارت انگلیس [۱۲۷۱/۳/۲۹] ۳۲۳
- از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۳] ۳۲۸
 از طامسن صاحب به صدراعظم (به تاریخ ۲۳ دسامبر) [۱۲۷۱/۴/۳] ۳۲۸
- از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۴] ۳۳۱
 از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [بعد از ۱۲۷۱/۴/۴] ۳۳۲
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۵] ۳۳۲
 از صدراعظم به شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۰] ۳۳۳
- از صدراعظم به طامسن صاحب [۱۲۷۱/۴/۱۰] ۳۳۵
 از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۰] ۳۳۶
- از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۰] ۳۳۶
 از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۲] ۳۴۴
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۴۵
 از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۴۷
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۴۸
 از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۴۹
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۵۰
 از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۵] ۳۵۱
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۶] ۳۵۳
 از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۷] ۳۵۳
- از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۱۷] ۳۵۵
 از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۳۷۱/۴/۱۷] ۳۵۶
- از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۸] ۳۵۷
 از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۱۸] ۳۵۸
- بعد از بیرون آمدن فرهاد میرزا از سفارت انگلیس،
 از طرف صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس نوشته شده است [۱۲۷۱/۴/۱۸] ۳۵۸
- سواد دستخط همایون [۱۲۷۱/۴/۱۸] ۳۵۹
- سواد رقیمة نواب مهدعلیا دام اقبالها ۳۶۰
- سواد رقیمة جناب صدراعظم که به خط خود نوشته اند ۳۶۰

۳۶۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۲۰]
۳۶۱	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۲۰]
۳۶۱	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۲۱]
۳۶۲	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۲۱]
۳۶۳	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [بین ۱۸ و ۱۲۷۱/۴/۲۱]
۳۶۴	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۲۴]
۳۶۵	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۲۴]
۳۶۵	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۲۴]
۳۶۶	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۴/۲۵]
۳۶۶	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۴/۲۵]
۳۶۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۵/۳]
۳۶۷	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۵/۴]
۳۶۸	از صدراعظم به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۵/۱۴]
۳۶۸	از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۵/۱۴]
۳۶۹	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۵/۱۶]
۳۶۹	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۵/۱۶]
۳۷۰	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۱/۵/۲۱]
۳۷۰	از وزیر دول خارجه به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۶/۱۶]
۳۷۰	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۱/۶/۱۶]
۳۷۱	از طامسن صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۱/۷/۲۵]
۳۷۱	از وزیر دول خارجه به طامسن صاحب، شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱/۷/۲۷]
۳۷۲	از طامسن صاحب به صدراعظم [۱۲۷۱/۷/۲۹]
۳۷۲	از صدراعظم به مورای، وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۸/۶]
	استیونس صاحب، قونسول انگلیس، می خواهد با صدراعظم ملاقات کند: از استیونس صاحب
۳۷۳	به صدراعظم [پس از ۱۲۷۱/۸/۹]
۳۷۴	از صدراعظم به مستر مری وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۸/۲۸]
۳۷۴	از موسیو مری وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۹/۱]
۳۷۵	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۹/۸]
۳۷۶	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۹/۱۸]
۳۷۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۰/۴]
۳۷۸	عدم شرفیابی وزیرمختار انگلیس در عید فطر: از وزیرمختار به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۰/۴]

- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۰/۴]..... ۳۷۹
- عدم شرفیابی وزیرمختار انگلیس در عید فطر: از وزیرمختار به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۰/۴]..... ۳۸۰
- استیونس صاحب قونسول انگلیس به وزیر دول خارجه [اوایل/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۱
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [اوایل/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۱
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۹/۴یا۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۲
- از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۹/۴یا۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۲
- سواد مراسله جناب اشرف صدراعظم: به جناب موسیو مری وزیرمختار و ایلچی مخصوص
دولت انگلیس [۶/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۳
- سواد نوشته خط نواب فرهاد میرزا که اصل آن به خودش پس داده شد [۸/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۵
- علت عدم شرفیابی وزیرمختار در روز عید فطر: از وزیرمختار به صدراعظم [۱۰/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۶
- از استیونس صاحب، قونسول انگلیس در طهران، به وزیر دول خارجه [۴/۹/۱۲۷۱]..... ۳۸۸
- عدم شرفیابی وزیرمختار انگلیس در عید فطر: از وزیرمختار به صدراعظم [۴/۹یا۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۸
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۰/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۸۸
- ترجمه مراسله جناب لارڈ کلارڈن وزیر امور خارجه اعلیحضرت پادشاه انگلستان
به جناب شارژ دفر، طامسن صاحب، به تاریخ یازدهم شهر اپریل سنه ۱۸۵۵ میلادی..... ۳۸۹
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۱/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۰
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۲
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۳
- تذکره حمایت از وزیرمختار انگلیس برای فرهاد میرزا [۱۳/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۴
- ترجمه مراسله سفیرکبیر انگلیس مقیم اسلامبول: به صدراعظم [احتمالاً اواسط/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۴
- از صدراعظم به وزیر مختار انگلیس [۱۶/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۵
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۷/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۵
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۷/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۶
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۲۲/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۷
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۲۲/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۸
- سواد دستخط همایون که حاجب الدوله حامل آن بوده است [بعد از ۲۲/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۸
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۲۶/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۸
- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۲۶/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۹
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۲۸/۱۰/۱۲۷۱]..... ۳۹۹
- از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۲۸/۱۰/۱۲۷۱]..... ۴۰۰
- جواب رقعہ فرهاد میرزا از جانب جناب اشرف ... صدراعظم [اواخر/۱۰/۱۲۷۱]..... ۴۰۱

۴۰۱	از وزیرمختار [انگلیس] به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۱/۴]
۴۰۲	از صدراعظم به وزیر مختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۱/۳]
۴۰۲	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۱/۴]
۴۰۳	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۱/۶]
۴۰۳	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۱/۶]
۴۰۴	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۱/۱۲]
۴۰۵	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [پیش از ۱۲۷۱/۱۱/۱۳]
۴۰۵	ایضاً از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [پیش از ۱۲۷۱/۱۱/۱۳]
۴۰۶	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۱/۲۱]
۴۰۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۱/۲۲]
۴۰۹	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۱/۲۵]
۴۰۹	نامه میر علی نقی خان به عضدالملک [۱۲۷۱/۹۱۱/۴]
۴۱۰	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۱]
۴۱۱	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۳]
۴۱۳	دخالت در امور داخلی: از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۴]
۴۱۶	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۵]
۴۱۹	سواد رقعه دوستانه که علیحده در جوف این مراسله قلمی و انفاذ شد [۷۱/۱۲/۵]
۴۲۰	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۵]
۴۲۱	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۶]
۴۲۳	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۸]
۴۲۵	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۹]
۴۲۵	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۱۱]
۴۲۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۱۴]
۴۲۷	رقعه دوستانه: از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۱۴]
۴۲۹	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۱۴]
۴۳۰	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۱۹]
۴۳۲	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۱۹]
۴۳۳	راجع به آندره خیاط نوشته شده (بعد از نامه مورخ ۱۲۷۱/۱۲/۱۹)
۴۳۴	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۲۱]
۴۳۵	عنوان سید عبدالله هندی نام: از نامه قونسول انگلیس به وزیر خارجه [۱۲۷۱/۱۲/۲۱]
۴۳۵	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۲۲]

- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۲۴] ۴۳۶
 از وزیر دول خارجه به قونسول انگلیس [۱۲۷۱/۱۲/۲۵] ۴۳۸
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۲۵] ۴۳۹
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۴] ۴۴۰
 سواد مراسله لارد کلارندن وزیر امور خارجه دولت انگلیس به جناب موسیو موری وزیر مختار
 انگلیس به تاریخ ۱۴ ماه می ۴۴۰
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۲۷] ۴۴۱
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۱/۱۲/۲۷] ۴۴۳
 از صدراعظم به طامسن صاحب شارژ دفر انگلیس [۱۲۷۱] ۴۴۴

مکاتبات سال ۱۲۷۲ هجری قمری ۴۴۵-۵۱۰

- از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۱/۴] ۴۴۵
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۱۱] ۴۴۶
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۱۱] ۴۴۷
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۱۱] ۴۴۸
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۱۱] ۴۴۹
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۴] ۴۵۱
 سواد اظهارات معیرالملک به جناب موسیو مری وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۱/۴] ۴۵۲
 از استیونس صاحب قونسول انگلیس به میرزا موسی وزیر [۱۲۷۲/۲/۲] ۴۵۲
 از استیونس صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۲/۲] ۴۵۲
 نامه جناب اشرف صدراعظم به احتشام الدوله [۱۲۷۲/۲/۱۴] ۴۵۳
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۲/۲۴] ۴۵۳
 از صدراعظم به مستر موره وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۲/۲۴] ۴۵۳
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۲/۲۵] ۴۵۴
 از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۲/۲۷] ۴۵۵
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۲/۲۹] ۴۵۸
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [آخر/۲/۱۲۷۲] ۴۵۹
 قطع رابطه سیاسی ایران و انگلیس ۴۶۵
 از استیونس صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱] ۴۶۶
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۴] ۴۶۶
 از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۴] ۴۶۶

۴۶۷	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۳/۵]
۴۶۸	از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۷۲/۳/۶]
۴۶۹	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۶]
۴۷۰	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۷]
۴۷۰	از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۹]
۴۷۰	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۱۰]
۴۷۱	از وزیر دول خارجه به وزیرمختار انگلیس [بین ۸ و ۱۰/۳/۱۲۷۲]
۴۷۲	به خط مبارک مزین شد:
۴۷۲	سواد دستخط همایون روحنا فداه.
۴۷۳	از صدراعظم به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۸]
۴۷۵	از وزیر دول خارجه به استیونس قونسول انگلیس [۱۲۷۲/۳/۹]
۴۷۵	از استیونس صاحب قونسول انگلیس به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱۰]
۴۷۵	از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱۳]
۴۷۷	از وزیرمختار انگلیس به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱۳]
۴۷۷	در جواب دستخط همایون [۱۲۷۲/۳/۱۳]
۴۸۰	از وزیرمختار انگلیس به وزیر اول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱۶]
۴۸۱	از وزیر دول خارجه به وزیرمختار انگلیس [۱۲۷۲/۳/۱۷]
۴۸۲	سواد دستخط همایون [۱۲۷۲/۳/۱۸]
۴۸۳	از استیونس صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۱۹]
۴۸۳	از استیونس صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۲۷]
۴۸۳	از وزیر دول خارجه به مستر استیونس قونسول انگلیس [۱۲۷۲/۳/۲۸]
۴۸۴	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۳/۴]
۴۸۵	از وزیر دول خارجه به استیونس قونسول انگلیس [۱۲۷۲/۴/۷]
۴۸۶	از استیونس صاحب به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۴/۹]
۴۸۶	از وزیر دول خارجه به استیونس قونسول انگلیس [۱۲۷۲/۵/۸]
۴۸۷	از وزیر دول خارجه به استیونس قونسول انگلیس [بین ۸ تا ۱۲/۵/۱۲۷۲]
۴۸۸	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۵/۱۰]
۴۸۹	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۵/۱۶]
۴۸۹	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [۱۲۷۲/۶/۳]
۴۸۹	از استیونس صاحب، قونسول انگلیس، به وزیر دول خارجه [بعد از ۷/۵/۱۲۷۲]
۴۹۰	از وزیر دول خارجه به استیونس، قونسول انگلیس [۱۲۷۲/۷/۱۴]

- ۴۹۰..... از صدراعظم به میرزا ابراهیم خان، کارپرداز بغداد [۱۲۷۲/۹/۱۶]
- ۴۹۲..... از صدراعظم به میرزا ابراهیم خان، کارپرداز بغداد [۱۲۷۲/۱۱/۴]
- ۴۹۳..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۱/۱۲].....
وضع قونسول‌های ایران در خاک انگلیس:
- ۴۹۵..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۱/۱۳]
- ۴۹۶..... رقعہ به خط جناب اشرف دام اجلالہ
- ۴۹۷..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۱/۲۶]
- ۴۹۷..... بازگشت مستر مورہ وزیرمختار انگلیس: از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۱/۲۶]
- ۴۹۸..... از صدراعظم به امین‌الملک فرخ خان [۱۲۷۲/۱۱/۲۶]
- ۵۰۱..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۱/۲۸]
- ۵۰۲..... از صدراعظم به امین‌الملک فرخ خان [۱۲۷۲/۱۱/۲۹]
- ۵۰۳..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۲]
- ۵۰۴..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۳]
- ۵۰۵..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۳]
- ۵۰۶..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۳]
- ۵۰۷..... سواد کاغذ امیر دوست محمد خان
- ۵۰۸..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۳]
- ۵۰۸..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۸]
- ۵۰۹..... به خط صدراعظم:
- ۵۰۹..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۲/۱۲/۱۹]

مکاتبات سال ۱۲۷۳ هجری قمری..... ۵۱۱-۵۸۴

- ۵۱۱..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۸]
- ۵۱۲..... دستخط جناب اشرف دام اجلالہ
- ۵۱۲..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۸]
- ۵۱۳..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۱۸]
- ۵۱۳..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۱۸]
- ۵۱۴..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۱۸]
- ۵۱۵..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/۲۹]
- ۵۱۸..... از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱/؟]
- ۵۱۹..... در حاشیہ به خط جناب اشرف

۵۱۹	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۲/۱].....
۵۲۰	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۲/۱۲].....
۵۲۰	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۲/۱۶].....
۵۲۱	دستخط جناب اشرف.....
۵۲۱	در نامه‌ای از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۲/۱۶].....
۵۲۲	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۲/۱۶].....
۵۲۲	از میرزا آقا خان نوری به کنیاز کرچکوف وزیر امور خارجه روسیه [۱۲۷۳/۲/۲۴].....
۵۲۸	از صدراعظم به امین‌الملک [آخر/۲/۱۲۷۳].....
۵۲۸	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۳/۳].....
۵۲۸	سواد دستخط مبارک اقدس همایون [۱۲۷۳/۳/۳].....
۵۲۹	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱].....
۵۲۹	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱].....
۵۳۰	از صدراعظم به فرخ خان امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱].....
۵۳۲	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱].....
۵۳۴	رقعه علیحده به خط جناب اشرف امجد..... دستخط مبارک سرکار قبله عالم در حاشیه:
۵۳۴	خسارت دولت ایران را باید بدهند.....
۵۳۴	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱].....
۵۳۶	دستخط جناب اشرف صدر اعظم.....
۵۳۶	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۳].....
۵۳۶	به خط جناب اشرف امجد ارفع.....
۵۳۷	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱۴].....
۵۳۸	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱۴].....
۵۴۰	در ظهر کاغذ به دستخط جناب اشرف امجد ارفع:
۵۴۱	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۱۶].....
۵۴۲	به خط خود صدراعظم.....
۵۴۲	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۲۰].....
۵۴۲	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۲۰].....
۵۴۳	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۴/۲۰].....
۵۴۳	ملفوفه فرمان.....
۵۴۴	در حاشیه، دستخط شاه.....

- ۵۴۴.....خواهش انگلیس
- ۵۴۴.....جواب
- ۵۴۵.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۴۵.....سؤال
- ۵۴۵.....جواب
- ۵۴۶.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۴۶.....سؤال
- ۵۴۶.....جواب
- ۵۴۷.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۴۷.....سؤال
- ۵۴۷.....جواب
- ۵۴۷.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۴۸.....سؤال
- ۵۴۸.....جواب
- ۵۴۸.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۴۹.....سؤال
- ۵۴۹.....جواب
- ۵۵۰.....به خط جناب صدراعظم
- ۵۵۱.....از صدراعظم به امین الملک [۱۲۷۳/۴/۲۱]
- ۵۵۱.....سواد کاغذ جناب اشرف که به خط رمز (به امین الملک) نوشته شده [۱۲۷۳/۴/۲۴]
- ۵۵۲.....از صدراعظم به امین الملک به خط رمز [۱۲۷۳/۴/۲۴]
- ۵۵۲.....سواد ملفوفه فرمان به امین الملک [۱۲۷۳/۴/۲۴]
- ۵۵۳.....سواد دستخط همیون
- ۵۵۳.....سواد ملفوفه فرمان بزرگ به امین الملک [۱۲۷۳/۴/۲۴]
- ۵۵۴.....سواد دستخط همیون
- ۵۵۴.....از صدراعظم به امین الملک [۱۲۷۳/۴/۲۵]
- ۵۵۴.....دستخط جناب اشرف
- ۵۵۵.....از جناب اشرف به جناب رشید پاشا [۱۲۷۳/۴/۲۵]
- ۵۵۶.....از جناب اشرف به جناب رشید پاشا [۱۲۷۳/۴/۲۵]
- ۵۵۷.....از صدراعظم به امین الملک [۱۲۷۳/۴/۲۵]
- ۵۵۹.....به خط جناب اشرف

۵۵۹	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۵/۱].....
۵۶۰	به خطِ رمز: از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۵/۳].....
۵۶۱	سواد ملفوفهٔ فرمان همایون به افتخار جناب امین‌الملک [۱۲۷۳/۵/۹].....
۵۶۱	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۵/۱۰].....
	صورت تشریفات جناب مستر موره وزیرمختار دولت انگلیس که در باب تجدید مراوده و مراجعت از بغداد در پاریس فی ما بین ایلچی کبیر این دولت علیه و ایلچی کبیر آن دولت قرار داده شد [۱۲۷۳/۷/۷].....
۵۶۳	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۷/۲۴].....
۵۶۴	دستخط جناب اشرف.....
۵۶۵	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۸/۱۰].....
۵۶۶	صورت مبادلهٔ عهدنامه‌ها که در بغداد با مستر موره مبادله شده است:.....
	افغانستان باید مستقل بماند:.....
۵۶۷	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۸/۱۰].....
۵۶۸	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۸/۱۰].....
۵۶۸	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۸/۱۰].....
۵۷۱	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۸/۲۹].....
۵۷۲	جناب اشرف به خط خود مرقوم داشته‌اند.....
۵۷۳	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۹/۷].....
۵۷۴	دستخط جناب اشرف.....
۵۷۴	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۹/۲۶].....
۵۷۵	جناب اشرف به خط خود نوشته‌اند.....
۵۷۶	از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۳/۱۰/۷].....
۵۷۷	از صدراعظم به مقرب الخاقان سپهدار حاکم کرمان [۱۲۷۳/۱۰/؟].....
۵۷۸	از جناب اشرف صدراعظم به مقرب الخاقان هادی خان [۱۲۷۳/۱۰/؟].....
۵۸۰	از صدراعظم به حکام عرض راه [۱۲۷۳/۱۲/؟].....
۵۸۰	از صدراعظم به حکام عرض راه [۱۲۷۳/۱۲/۲۹].....
۵۸۱	از صدراعظم به قوام‌الدوله [۱۲۷۳/۱۲/۲۹].....
۵۸۲	به خط جناب اشرف امجد.....
۵۸۲	صدراعظم به امین‌الملک.....
	وان چستر هوس، لندن، ۲۶ اکتوبر ۱۸۵۳:
۵۸۳	به جناب صدراعظم پادشاه ایران.....

- مکاتبات سال ۱۲۷۴ هجری قمری ۵۸۵-۶۳۰
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۲/۱۷] ۵۸۵
- از صدراعظم به امین‌الملک به خط خود جناب اشرف [۱۲۷۴/۲/۱۸] ۵۸۶
- از جانب صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۲/۹] ۵۸۶
- ایضاً ۵۸۷
- از جانب صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۲/۹] ۵۸۸
- از صدراعظم به امین‌الملک [آخر/۲/۱۲۷۴] ۵۹۱
- سواد کاغذ جناب اشرف امجد دام اجلاله به جناب امین‌الملک [۱۲۷۴/۳/۵] ۵۹۲
- از صدراعظم به فرخ خان امین‌الملک به خط رمز نوشته شد [۱۲۷۴/۳/۹] دستخط جناب اشرف ۵۹۴
- از صدراعظم به فرخ خان امین‌الملک [۱۲۷۴/۴/۱] ۵۹۵
- جناب اشرف به خط خودشان مرقوم داشته‌اند ۵۹۷
- از صدراعظم به فرخ خان امین‌الملک [۱۲۷۴/۴/۱] ۵۹۷
- از صدراعظم به فرخ خان امین‌الملک [۱۲۷۴/۴/۴] ۵۹۸
- سواد کاغذ جناب اشرف [صدراعظم] به جناب امین‌الملک [۱۲۷۴/۴/۱۴] ۶۰۰
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۴/۱۵] ۶۰۳
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۵/۶] ۶۰۵
- دستخط جناب اشرف ۶۰۷
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۵/۶] ۶۰۷
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۵/۶] ۶۰۸
- از وزیر دول خارجه به امین‌الملک [۱۲۷۴/۵/۱۸] ۶۰۹
- از صدراعظم به جناب موسیو بوره (وزیرمختار سابق فرانسه در طهران) ۶۱۰
- از جناب صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۶/۱۷] ۶۱۱
- از جناب اشرف صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۶/۱۷] ۶۱۱
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۱۹] ۶۱۳
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۲۰] ۶۱۴
- ظاهراً به جای کاغذ فوق این کاغذ نوشته و فرستاده شده است: ۶۱۶
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۲۰] ۶۱۷
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۲۰] ۶۱۸
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۲۰] ۶۱۹
- خط جناب اشرف: ۶۲۰
- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۸/۲۱] ۶۲۰

فهرست مطالب ۲۹

- از صدراعظم به امین‌الملک [۱۲۷۴/۱۱/۷]..... ۶۲۲
- در نامه‌ای به تاریخ ۲۴ ذی‌قعدة نوشته است:..... ۶۲۲
- از صدراعظم به میرزا ابراهیم خان کارپرداز بغداد [۱۲۷۴/۱۱/۱۶]..... ۶۲۲
- تصویر نامهٔ میرزا آقاخان نوری (صدراعظم) به ناصرالدین شاه..... ۶۲۸

مکاتبات سال ۱۲۶۸ هجری قمری

از جانب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۶/۲۳]

جناب جلالت‌مآبا، بعد از وصول کاغذ آن جناب، مورخه ۱۹ جمادی الثانی، لازم شد که به نگارش این وسیله پردازد. نوشته بودند به آن جناب معلوم شده است که اردوی عباسقلی خان تجاوز کرده در خاک هرات چادر زده بودند. این گونه اظهار آن جناب باعث تعجب گردید، زیرا که آن روز که به حضور باهر النور مشرف شده بودند معلوم آن جناب بود که اردوی عباسقلی خان در کوهستانی که خاک مسلمی این دولت است تغییر محل و تجدید یورتی^۱ نموده است، چه دخل به خاک هرات دارد. اگر دولت علیّه ایران با هزار گونه حق حفظ رضای دولت انگلیس را محض دوستی و یک‌جهتی منظور نمی‌کرد و اذن رفتن به هرات را به قشون خود می‌داد تا حال که نزدیک به یک سال است وقت خود را گم نمی‌کرد و کار سرحد خود را برای العین پریشان نمی‌دید. خود ملاحظه نمایند که چه اوقات خوب و موقع‌های مناسب برای نظم امر سرحد و نظم داخله خراسان و عدم تغییر حالت هرات از اولیای این دولت فوت شد که هیچ سبب و علتی به جز رعایت دوستی و خاطرخواهی اولیای آن دولت در میان نبود. از انصاف آن جناب سؤال می‌شود که اولیای آن دولت حقوق یک‌جهتی و موافقت اولیای این دولت را به اظهار این ایرادات چگونه بی‌بها و بی‌قدر می‌نمایند. این که نوشته بودند که دولت ایران سبقت کرده است در تعدی به خاک افغانستان و ابواب تلافی را از برای خود مفتوح کرده است...:

اولاً این تهمت تعدی به اولیای دولت علیّه ایران با کمال براءت و پاکی که ازین انساب

(۱) یورتی: جایگاه چادر زدن.

بی‌اصل دارند ظاهراً جهتی ندارد، مگر این که ایشان را به افسوس بیندازد که چرا اینهمه پاسداری ایشان از دوستی دولت انگلیس هدر و ضایع به نظر آید.

ثانیاً اگر هم چنین امری اصل می‌داشت خاک افغانستان متعلق به کهندل خان نبود که حرف آن جناب «ما صدَّق»^۱ به هم رساند در حالتی که هراتی با صد گونه تسلیم و تفویض و عجز و انکسار و پناه‌جویی و حمایت‌خواهی به مستندات عرایض و استشهادات خودشان رو به دربار پادشاهی آورده باشند خاک هرات در آن حین چه دخلی به قندهاری داشت، بلکه اگر دولت ایران رضای دولت انگلیس را منظور نمی‌کرد بایست مثل ممالک محروسه خود بی‌تفاوت تصرف در آن ملک نمایند. درین صورت لفظ تلافی مصداقی به هم نمی‌رساند. بارها به آن جناب اظهار شد که میرزا احمد خان ناظم دیوان‌خانه و سام خان ایلخانی که به جهت نظم و کدخدامردی و دلجویی و رفع وحشت مردم هراتی رفته به همراهی ایشان نه قشونی و نه سربازی و نه توپچی است، بلکه آدم‌هایی چند که به جهت محافظ ایشان در راه از شر ترکمان و در آنجا به جهت^۲ کشیک و خدمت ایشان که عمه‌جات و مستحفظ خود ایشان می‌توان گفت هستند دیگر معلوم نیست اگر تربتی است یا خوانی است یا تیموری است یا جامی است یا قوجانی یا قوچانی است یا زعفرانلو استم، هنوز بر اولیای این دولت معلوم نیست که تفصیل نوشته شود. باری چشم داشت و توقع اولیای این دولت از کمال انصاف و فطانت آن جناب زیاد از اینها بوده است که نسبت بدقولی و خلاف بدهند و اعتقاد به این گونه اخبارات اراجیف نمایند. زیاده رحمتی ندارد. حرّره فی ۴ شنبه ۲۳ جمادی الثانی ۱۲۶۸.

از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۳۶۸/۷/۱۱]

جناب جلالت‌مآبا، عدم اعتناء اولیای دولت ایران به منظورات دولت انگلستان نسبت به هرات با وجود تجربه سابق و با وجود نتایج سال‌های پیش مورث تفکراتی است که آن تفکرات قابل ملاحظه کامل اولیای دولت ایران است. به این حرکات با کفایت اولیای دولت ایران عبرت شدند به دولت‌های دیگر از برای تعدی و مداخله به امورات داخله دولت دیگر که یک روز زود یا دیر بر خود دولت ایران راجع خواهد شد. هرگاه رؤسای

(۱) ما صدَّق: مصداق آنچه صادق باشد.

(۲) در دست‌نوشته غالباً «بجهت» آمده است.

خائن ممالک دولت ایران که در سرحد مقیم اند امدادی از خارج بخواهند این رفتار که حال دولت ایران مرتکب شده است تنها به دولت‌ها بهانه و راهنمایی مداخله سپاه‌کشی می‌دهد بلکه ایران را محروم می‌دارد از دلسوزی دولت‌های دیگر. به خصوص این دولت است که نباید بی‌قوتی دولت دیگر را مغتنم شمارد. اولیای دولت ایران غنیمت شمردند که با قدرت بالنسبه (= بالنسبه‌ای) که دارند به حيله و تدبير ارک هرات را به تصرف خود درآوردند و به مکر بیست نفر از نجبای یک دولت مستقل را گرفته به قید اخراج البلد نمایند. هنوز در پرده است که معلوم شود عاقبت این حرکات به کجا خواهد انجامید. چون لازم بود اظهار شد. حرّری ۱۱ شهر رجب سنه ۱۲۶۸.

از صدراعظم به نواب نصره الدوله [۱۲۶۸/۷/؟]

از کارهای میرزا آقاخان نوری صدراعظم در اوایل صدارت

ایضاً به نواب نصره‌الدوله، فدایت شوم، نواب والا بهتر می‌دانند که عدم انتظام بندرات فارس و تسلط نیافتن بر اعراب همه به جهت نداشتن کشتی دولتی و نبودن تسلط دریایی است - علاوه بر این که این معنی مناسب اسم دولت ابدمدت علیّه نیست و بلکه در میان دول خارجه دلیل نقص شأن دولت گرفته می‌شود. سالی مبالغی کلی از همین جهت از منال دیوانی که باید عاید خزانه عامره شود به کیسه اعراب و اجانب می‌رود و سال به سال از مال دیوان می‌کاهد و بر قوت و استعداد متمردين می‌افزاید.

این بنده در سایه مرحمت‌پایه سرکار اعلیٰ حضرت قوی شوکت شاهنشاه جم‌جاه روحی فداه بر حسب امر همایون قرارداد که سه فروند کشتی دولتی بدین موجب به مباشری و مراقبت خی الحاج حاجی عبدالمحمد ملک التجار بوشهر ساخته شود و در کمال نظم و خوبی در بحر العجم سیر کند و در جاهای لازم لنگر بیندازد و ان شاء الله تعالی جزایر و بنادر متعلقه به دولت علیّه خاصه جزایر مفضله که بی‌جهت در دست اعراب مانده (جزیره شیخ شعیب، جزیره قشم مشهور به جزیره دراز، جزیره کیش، جزیره شارجه، جزیره لالابی، جزیره هرمز) و از تسلط کارگزاران نواب والا خارج است نهایت نظم و انضباط را داشته باشد.

مقصود از تصدیع نواب والا آن است که این مقصود عمده و بزرگ به حد کفایت والا است که انجام و اتمام یابد و چنین خدمت کلیه به دست اهتمام و مراقبت نواب والا

برای دولت علیّه جاری شده نیکنامی آن ابدالدهر باقی بماند. حکمرانی نواب والا در آن مملکت به فضل الله تعالی دائمی و ابدی خواهد بود. اشهد بالله مکنون خاطر اقدس همایون و منظور این بنده درباره نواب والا جز به همین معنی نبوده و نیست. باید مثل مرحوم فرمانفرما که ان شاء الله بقای عمر نواب والا به سالیان دراز باد، در آن ملک حکمرانی‌ها کنند و صاحب نسل و اولاد و احفاد شوند و آن مملکت را برای خودش مسقط الرأس و موطن و قرارگاه بدانند. حالا با چنین مرحمت و التفات پادشاهی خود ملاحظه فرمایند که در آبادی و نظم آن ملک چگونه باید ساعی باشند.

به اقتضای وثوق و اخلاص که به نواب والا دارم همین قدر می‌نویسم که این مهم را از خود دانسته بی آن که ابدای خیال منفعتی در ضمن آن برای خود منظور دارند بی‌غرضانه به انجام و فراهم آوردن اسباب آن اقدام نمایند و کشتی‌ها را در نهایت استحکام و خوبی و صرفه به همان تفصیل که حسب الامر اقدس مقرر است قرین اتمام دارند. حالا کاری که به نواب والا ضرور و لازمه تکلیف ارادت و دولت‌خواهی می‌باشد این است که خیر الحاج حاجی عبدالمحمد را با مقرب الخاقان حاجی قوام آورده مخارج کشتی‌ها را از روی واقع و حقیقت از هر جهت برآورده و کیفیت را با آنچه به نظر والا برسد مصحوب چاپار مرقوم و ارسال دارند که شروع به کار شده در اقرب اوان ساخته شوند. به‌مجرد وصول جواب از جانب والا علی العجاله حکم همایون شرف صدور خواهد یافت که مبلغ پنجاه هزار تومان از بابت مالیات هد السنه سیچقان‌ئیل صرف این کار شود تا قرار تتمه مخارج آن حسب الامر داده آید. باید در این عمل دولتخواهانه و بی‌غرضانه در نهایت شوق اقدام فرمایند و این نیکنامی را برای خود و این بنده در حضرت همایون حاصل نمایند. زیاده برین زحمت نداده بقیه را به وجدان نواب والا واگذار می‌کنم و منتظر وصول جواب هستم. شهر رجب ۱۲۶۸/ آوریل - مه ۱۸۵۲.

از صدراعظم به محمد خان مصلحت‌گزار^۱ اسلامبول [۱۲۶۸/۷/۱۴]

ایضاً، در باب عالی‌جاه شفیع خان و نامه همایون نوشته بودید که رسم مملکت انگلستان این است که نامه همایون به‌توسط مصلحت‌گزار نباید به پادشاه انگلستان برسد بلکه باید

(۱) مصلحت‌گزار: کاردار.

به توسط وزیر دول خارجی آن دولت بهییه نامه همایون ابلاغ شود و به این جهت است که هنوز نامه همایون ابلاغ نشده به تأخیر افتاده است و نوشته بودید که اگر مصلحت باشد به عالی جاه مشاره الیه حکم شود که نامه همایون را به توسط وزیر دول خارجی آن دولت بهییه خدمت اعلی حضرت پادشاه انگلستان ابلاغ نماید.

در این باب مکرر به عالی جاه مشاره الیه نوشته شد که بعد از آنکه رسم این مملکت این طور است البته به تعویق نینداخته نامه همایون را به توسط وزیر دول خارجه ابلاغ نماید. یقین است تا به حال از حکم اولیای دولت علییه مستحضر شده نامه همایون را رسانیده است و از قراری که آن عالیجاه نوشته، وجود عالی جاه شفیع خان اظهار داشته است تا به حال دو مرتبه به اتفاق سفرا خدمت پادشاه انگلستان رسیده لوازم احترام دربار او به عمل آمده است.

دیگر آنکه هر وقت کاغذ از عالی جاه شفیع خان می رسد زود به اینجا بفرستید و همچنین نوشته جات و احکامی هم که از این جا برای او فرستاده می شود به او برساند و پیوسته او را از احوالات و اخبارات اسلامبول بی خبر نگذارد.

چهارشنبه ۱۴ رجب المرجب سنه ۱۲۶۸

از صدراعظم به میرزا شفیع خان مصلحت گزار لندن [۱۲۶۸/۷/۱۵]

مقرب الخاقانا، نور چشم، جمیع نوشته جات آن نورچشم از روزنامجات و سواد سؤال و جواب همه رسید حتی پاکتی هم که از راه پطرزبورغ فرستاده بودید آن هم رسید احوال نویسی و هوشیاری و قابلیت آن نورچشم معلوم رای شاهنشاهی گردیده زیاد اظهار مرحمت فرمودند، در خصوص اقدام نمودن آن نورچشم به امورات دولتی که نوشته بود منتظر ورود میرزا محمدعلی می باشد، انتظار کشیدن شما صورتی شما از قرار دستور العملی که داشته و دارید و بعد از رفتن شما هم پاره [ای] مطالب که به شما نوشته شده است همه را از روی قاعده و حزم و احتیاط و به طور ادب اظهار داشته قرار آن را بدهید و آن نورچشم این معنی را بداند که سبب مأموریت شما و آن همه اخراجات گزاف پیشرفت امورات دولتی و انجام کارهاست اگر باز مثل سابق کارها در دار الخلافه آن طورها باشد که دیده اید و می دانید و هرچه هم به شما نوشته می شود به حالت سابق خود برقرار بماند و هیچ صورت انجام و اتمام نیابد پس دریغ از راه دور و رنج بسیار.

باری مکرر نوشته‌ام که اولیای آن دولت بهیبه در صدد جلب قلوب و راه رفتن با دول متحابه [= دوست] از روی عهدنامه می‌باشد. مطالبی که از این جا به آن نور چشم یادداشت و سواد دستور العمل داده شده است هیچ‌یک خارج و مخالف عهدنامه نیست. پس معطلی شما چه چیز است. اقدام کرده^۱ صورت بدهید این دفعه هم پاره سوادهای مکاتیب و سؤال و جواب‌های طرفین متعلق به پاره مطالب که فهرست آن علیحده است از برای آن نورچشم فرستادم که بعد از مطلع شدن بنای گفتگو را گذاشته قرار در انجام آنها بدهد که حالت نظمی از برای این مملکت باقی بماند، اما بطور تأکید می‌نویسم که مبادا قسمی در مقام مکاتبه و مقاوله برآید که در نظر غیر مستحسن باشد بلکه از روی کمال ادب حقوق دولتی خود را مطالبه نمایید و هیچ منتظر میرزا محمدعلی نباشید. اگر آمدنی باشد خواهد آمد. در خصوص تنخواه هم خاطر خود را جمع دارید. من شما را در ولایت خارج معطل نخواهم گذاشت. این روزها یعنی پنج شش روزه انشاء الله دوهزار تومان تنخواه نقد تسلیم سفارت دولت بهیبه انگلیس خواهد شد که [یک کلمه ناخوانا] برات کرده در آنجا به شما برسد و تتمه تنخواه شما هم بعد ازین روانه خواهد شد. نوشته بود که تا حالا دو دفعه در جمع سفرای دول خارجه به حضور پادشاهی رفته‌اید. خوشنود شدم. سابقاً دو مرتبه به شما نوشته بودم که نامه همایون را به توسط جناب وزیر دولت خارجه آن دولت بهیبه ابلاغ نمایید. باز هم می‌نویسم مسامحه نکنید و احوالات و اخبارات را مفصلاً نوشته از راه اسلامبول و پطرزبورغ و فارس [؟] بفرستید. گویا از راه اسلامبول سالم‌تر برسد. از حسن مراقبت جناب وزیر امور خارجه آن دولت بهیبه نسبت به مطالب و امور خود اظهار خوشوقتی نموده بود باعث حصول مسرت از طرز حالات و مراقبات جناب معزی الیه گردید. امیدوارم انشاء الله همه روزه این معنی بر حُسن اتحاد و اتفاق دولتین بیفزاید. ۱۵ رجب ۱۲۶۸

از وزیرمختار انگلیس به صدراعظم [۱۲۶۸/۷/۱۷]

جناب جلالت مآب^۲، چون نسبت به دولت انگلیس شناعتی صدور یافته دوستدار درصدد مطالبه تلافی آن است. آن جناب مستحضر است که پارسال امنای دولت ایران خواستند

(۱) کاربرد وجه وصفی به جای فعل، که در زمان ما غلط فاحشی دانسته می‌شود، در این نامه‌ها به چشم می‌خورد. (۲) اصل: جلالتمابا.

که بر عالی‌جاه میر علی‌نقی خان که از جمله اعیان و در تحت حمایت دولت انگلیس است ظلمی وارد آورد، به این طور که او را از طهران اخراج بلد کنند. امسال مجدداً از راه دیگر در مقام تعدی و اذیت او برآمده‌اند.

عالی‌جاه میر علی‌نقی خان که دو خانه برابر هم دارد چند شب قبل بعضی نوکرهای او با چند نفر از نوکرهای یکی از ارکان دولت در یکی از آن خانه‌ها^۱ شراب می‌خورده‌اند وقتی که از آنجا بیرون رفته‌اند که به دیگر خانه بروند به یکی از فرآشان شاهی برخوردارده‌اند.

فراش مزبور سر راه بر آنها گرفته که شما مستید و یحتمل که مست هم بوده‌اند. فی الجمله مشاجره فی ما بین آنها واقع شده کار به زد و خورد کشیده، ولی معلوم نیست که اقدام از که بوده. در همان آن عالی‌جاه مشاژ^۱ الیه خبردار شده ناظر خود را که شاید مصدر تقصیر بوده چوب زده در ساعت اخراج نموده بعد از آن دو نفر دیگر را هم اخراج کرده می‌توان استنباط کرد که بر فرض تقصیر همین قدر تنبیه فوری آنها کافی بوده ولی پسر آن جناب مقرب الخاقان میرزا کاظم خان نظام الملک نوعی دیگر اندیشیده، در نیمه شب فراش‌باشی آن جناب را با سی نفر کم یا بیش فرستاده که به خانه عالی‌جاه مشاژ^۱ الیه ریخته نوکرهای او را بگیرند. فرستادگان به غوغا و ازدحام از بام همسایه به خانه او ریخته از چپ و راست هر که را یافتند بی‌مدافعتی از او با او درآویختند. نوکرهای آن جناب و مقرب الخاقان نظام الملک به چوب و مشت و لگد چه آنها را که دخیل منازعه بوده‌اند چه کسان دیگر را که به هیچ وجه دخیل نبوده‌اند اذیت کرده‌اند و چشم یکی از نوکرهای عالی‌جاه مشاژ^۱ الیه را صدمه زده‌اند به طوری که قریب به کوری است با این که دخیل نزاع نبوده. بعد از اطاق‌ها^۲ بیرون رفته در طویله را شکسته‌اند و بر سر جلودار و مهتر ریخته نسبت به عالی‌جاه مشاژ^۱ الیه و منسوبان و مهمان‌هایی که در خانه او بوده‌اند فضاحتی بسیار کرده‌اند و چنان که رسم ایران است، در امثال این وقایع مبلغی اسباب از قبیل تفنگ و شال و غیره از خانه او تا جثه نوکرهای او را گرفته بوده‌اند و باز سر داده، درین مدت مدید که دوستدار متوقف ایران است این اول رفتار شنیعی است که به ادنی^۳ بهانه نسبت به اعیان ایران مشاهده کرده بر آن جناب واضح است که این قسم رفتار را نسبت به

(۱) اصل: خانها. (۲) اصل: اوطاقها.

(۳) اصل: با دنی بهانه (چنین با همین فاصله‌گذاری).

شخصی که در حمایت دولت انگلیس است نمی‌توان متحمل شد، لهذا دوستان از امنای دولت ایران تلافی این امر شنیع و بی‌ادبی را مطالبه می‌کند.

حرّرفی ۱۷ شهر رجب سنه ۱۲۶۸

سواد کاغذ جناب صدراعظم به جناب وزیرمختار انگلیس [۱۲۶۸/۷/۱۹]

جناب جلالت‌مآبا^۱ کاغذ مورخه این ماه رجب المرجّب آن جناب رسید. نوشته بودند که پارسال امنای دولت ایران خواستند ظلمی به عالی‌جاه میر علی‌نقی خان وارد آورند، امسال نیز از راه دیگر در مقام تعدی و اذیت او برآمدند. آن جناب می‌دانند که مرحوم میرزا نقی خان به جهت بعضی فسادهای باطنی که از عالی‌جاه مشارّالیه فهمیده بوده و او را مخّل انتظام این شهر می‌دانست اصرار تمام حسب الامر الاقدس داشت که او را اخراج بلد نماید، لیکن بعد از آن که پای دوستان به میان آمد، به جهت محبت درباره عالی‌جاه مشارّالیه و ملاحظه مودّت نسبت به آن جناب از حضور اقدس همایون به الحاح تمام مستدعی شده خاطر مبارک را از صرافت این معنی انداخت سهل است که خلعت هم برای مشارّالیه گرفت و عالی‌جاه میر هاشم خان برادر او را هم که از حکومت معزول کرده بودند در حالتی که به کنار کرده یک منزلی دار الخلافه رسیده بود بر سر حکومت خودش مراجعت داد، کسی که می‌خواست راه دیگر برای اذیت عالی‌جاه مشارّالیه پیدا کند رشته عمل سابق را مقطوع نمی‌داشت و همان رشته را به جایی منتهی می‌کرد که هر روز مترصد این گونه مقاصد نباشد بلی تفصیلی که آن جناب در ماجری نوشته‌اند معلوم است که کیفیت را به خلاف واقع حالی آن جناب کرده‌اند، مطابق واقع و صحیحش این است: یکی از فراشان پادشاهی به احوال‌پرسی مقرب الخاقان حاجب الدوله که ناخوش بود می‌رفت آدم‌های عالی‌جاه میر علی‌نقی خان که مست شده و عربده در میان کوچه می‌کردند و سر راه مترددین را بسته بودند سر راه او را هم گرفته سرش را شکسته لباس و پولی از او غارت کردند. چون اوقات ناخوشی دوستان بود و حرف مردم به توسط محارم اندرون به دوستان می‌رسید آن شب هم واسط و ابلاغ این ماجری و حالت پریشانی فراشی که به این حالت افتضاح داخل خانه دوستان گردید فرزندی میرزا کاظم

(۱) اصل: جلالتمآبا.

خان نظام الملک شد و دوستدار بی‌آنکه بداند که مرتکبین کی‌ها هستند آدم فرستاد آنها را بنا به قاعده نظامات ملکی گرفته حاضر نمایند، بعد مذکور شد که آدم‌های میر علی‌نقی خان بوده‌اند. دوستدار عالی‌جاه ابراهیم خان پسر مرحوم عبدالرزاق خان یزدی را که یکی از اعیان ایران است فوراً نزد عالی‌جاه مشاّر الیه فرستاد که آدم‌های خود را تنبیه نماید تا رسیدن ابراهیم خان آن آدم‌ها را آوردند. با این‌همه باز همه را مجدداً به اتفاق ابراهیم خان نزد میر علی‌نقی خان روانه کرده تنبیه آنها را به خود مشاّر الیه واگذاشت. این که نوشته‌اند که فرستادگان به غوغا و ازدحام از بام همسایه به خانه مشاّر الیه ریخته هر که را یافتند بی‌مدافعتی^۱ از او با او درآویختند. مراتب را مشتبّه گفته‌اند. اولاً دو نفر را که نمی‌دانستند این آدم‌ها آدم‌های میر علی‌نقی خان هستند و علاوه بر این نمی‌دانستند که خانه از میر علی‌نقی خان است زیرا که خانه معروف و مشهور او را همه کس می‌دانند و می‌شناسند نبود. خانه [ای] بود که میر هاشم خان برادرش ابتیاع کرده و یک کوچه از خانه میر علی‌نقی خان به فاصله واقع شده است. چنان دانستند که خانه از الواط شارب الخمر است و به آن خیال وارد خانه شدند و اینحصار به نشیمن کسان مشاّر الیه هم ندارد. کسان دیگر نیز از قبیل میرزا حسین خان نائینی و میرزا رضا قلی خان تویسرکانی و سایر در آنجا نشسته‌اند بر فرض که خود میر علی‌نقی خان در حمایت دولت انگلیس باشد و حمایت جزو عهدنامه دولتی باشد خانه آن حکم سفارت ندارد، تا چه رسد به خانه برادرش که آدم‌های او با جمعی دیگر منزل نموده باشند و اشخاصی که می‌روند عالم برین نباشند که خانه از کیست با این‌همه مقدمات و این که آدم‌های میر علی‌نقی خان شب در پای تخت پادشاه عربده کرده سبقت به هرزگی نمایند و سر فراش پادشاهی را شکسته رخت و پولش را بگیرند، از انصاف آن جناب می‌پرسد که آیا مست‌بگیر مستوجب تنبیه می‌شود یا مست که آن‌همه هرزگی را اقدام و ابتدا نموده است، و معلوم است آدمی که به عقب مست فرستاده می‌شود مأمور می‌شود تا هر جا که برسد بگیرد و انگهی جایی که هیچ علم نداشته باشد از کیست و خانه را از شارب الخمر بداند همچنین از آن جناب استفسار می‌شود که آیا در دوستی و اتحاد دولتین لازم می‌دانند که پای تخت پادشاه که أم البلاد ممالک ایران و نظم همه‌جا بسته به

(۱) یا «بی‌مدافعتی».

نظم اینجاست منظم باشد یا نه و شرایط احترام دولت و اولیای دولت با اتحاد دولتین منظور هست یا نه و این عمل که در کوچه نسبت به فراش پادشاهی واقع شد بی احترامی به دولت و بی نظمی در مملکت هست یا نه و پاره [ای] تفصیلات دیگر در روز بعد روی داد که ذکر آن لایق شأن دولت نبود که به آن جناب اظهار شود این که گفته اند اسبابی از آن منزل تاخته برده اند اولاً معلوم نیست که صدقی داشته باشد، ثانیاً استرداد مال مردم انحصار به مال آدم میر علی نقی خان ندارد، از هر کس باشد بعد از تحقیق و اثبات مسترد شده و خواهد شد. باری تفصیل مراتب را بر حسب واقع به جهت اطلاع آن جناب قلمی داشت و فقره تلافی را به انصاف آن جناب وا گذاشت. اگر مقرون به قاعده باشد دوستدار مضایقه از عذرخواهی فرزندی نظام الملک بی این که خلافی کرده باشد و از تنبیه کسی که مأمور به گرفتن مست و هرزه و منخل نظم شهر بوده است [مضایقه] نخواهد کرد لیکن مال این حرکات میر علی نقی خان با کمال رعایت و مهربانی که در حق او مبذول شد و باز آسوده نمی نشیند خدا داند که منجر به کجا خواهد شد و رفع رنجش خاطر همایون را دوستدار نمی داند به کدام زبان و به کدام حرکت موافق قاعده او نماید. چون لازم بود اظهار شد.

حرّرفی ۱۹ شهر رجب سنه ۱۲۶۸

از وزیر مختار انگلیس به صدر اعظم [۱۲۶۸/۷/۲۰]

جناب جلالت مآب، مراسله مورخه ۱۹ رجب آن جناب رسید. تفصیلی که آن جناب در مواد اتفاقیه مقرب الخاقان میر علی نقی خان در آن مراسله ذکر کرده اند با مراتب اظهاریه دوستدار این قدر مغایرتی ندارد که دوستدار به تطویل آنها پردازد، مگر در یک فقره که آن این است که ذکر می شود.

از ریختن و تاختن و غارت کردن آدم های آن جناب به همان نهج که دوستدار نوشته است به هیچ وجه تردید و تشکیک ندارد و این مرحله در میان مردم شهرتی تام به هم رسانیده و در السنه و افواه افتاده. حکیم این سفارت هم به دوستدار اظهار داشت که یکی از اشخاص مضروبین چشمش نزدیک به کوری رسیده بود که مشاراً الیه معالج کرد به جز این که تخم چشم نزدیک بیرون آمدن بوده کتک کاری های دیگر به شدت به عمل آمده است.